

8 במרץ 2018

לכבוד
השופטת אסתר חיות
נשיאת בית המשפט העליון

הנשיאה חיות הנכבדה,

הנדון: דיונים בהליכי מעצר

בעקבות פרשת המסרונים בין שופטת המעצרים בבית משפט השלום בתל אביב לבין עו"ד ממחלקת החקירות של רשות ניירות ערך אנחנו מבקשים להפנות את תשומת הלב למספר היבטים מערכתיים שהפרשה הציפה אל פני השטח, ושרק חלקם הוזכר בשולי החלטתו של נציב תלונות הציבור על שופטים מיום 27.2.18.

הליך הדיון בבקשה למעצר הוא הליך רגיש במיוחד, בו חשוד שעומדת לו חזקת החפות נמצא תחת סכנה של שלילת חירות בהליך בו חומר החקירה לא חשוף בפניו, יש לו לעיתים רק מושג כללי לגבי החשדות נגדו ופעמים רבות השופט שדן בבקשה מסתמך על חומר חסוי. לכן נדרשות ערובות פרוצדורליות חזקות ככל הניתן כדי להבטיח את מירב ההוגנות של ההליך.

להלן פירוט הסוגיות שדורשות בעינינו התייחסות והפקת לקחים בעקבות הפרשה האחרונה:

1. כפי שעולה מהחלטת הנציב, בבית משפט השלום בתל אביב הוקמה לפני כשנה ועדה שבחנה "היבטים שונים הקשורים בהתנהלות בית המשפט בעת דיון בבקשות שלפני הגשת כתב אישום". למיטב ידיעתנו אף קיים במחוז תל אביב אוגדן נהלים לדיונים בבקשות שלפני הגשת כתב אישום. מחוז תל אביב כולל רק שני בתי משפט שלום מתוך עשרים ותשעה. מטבע הדברים שופטי בית משפט השלום בתל אביב דנים במספר הגדול ביותר של הליכי מעצר, ואך טבעי שיובילו את ההסדרה של הנושא, אך אין מקום לקיומם של נהלים נפרדים בין המחוזות השונים. מן הראוי לקבוע נהלים אחידים, שיחולו בכל הארץ, וכן לפרסם את הנהלים כדי להבטיח יתר שקיפות ובקרה.
2. כפי שהמליצה אותה הוועדה, אין לקיים דיונים בבקשות במעמד צד אחד בלשכת השופט אלא באולם בית המשפט, וזאת כדי למנוע קרבת יתר בין השופט לנציג המדינה או מראית עין של קירבה שכזו. נוסף כי חובה לתעד גם דיונים אלה בפרוטוקול.
3. בשלב של החקירה הסמויה מתקיימים בפני בית המשפט דיונים בבקשות להוצאת צווים במעמד צד אחד כגון צווי מעצר, צווי חיפוש וצווי תפיסת רכוש. מצד אחד שיקולי יעילות מובילים למסקנה, כי רצוי שהשופט שדן בתיק בשלב החקירה הסמויה ומכיר אותו על בוריו ימשיך לדון בו גם כשהחקירה הפכה לגלויה. מצד שני מצב זה מעורר סכנות לא

פשוטות - בשלב החקירה הסמויה קיימת, כאמור, סכנה של היווצרות קירבת יתר בין השופט לנציג המדינה, ומעורבות של השופט במהלך החקירה עד כדי יצירת מעין מחויבות להצלחתה. בתיקים מורכבים השופט אף נחשף בשלב זה לחומר חקירה רב, שכולל חשדות וחשודים מגוונים. חלק מהחשדות עשוי להתפוגג ולהיות מופרך עם מתן האפשרות לחשודים למסור לראשונה את גירסתם. אך השופט שמכיר את התיק מהשלב הקודם עלול להיות מושפע אף מהמידע שהפך ללא רלבנטי בשלב זה. כפי שתעיד הפרשה הנוכחית סכנות אלו אינן חשש בעלמא, וחלקן אף התממש הלכה למעשה. לפיכך ולמרות שיקולי היעילות מן הראוי שהשופט שדן בפרשה בשלב החקירה הסמויה יוחלף בעת שהחקירה הופכת לגלויה. זאת כדי לשמור על טוהר ההליך.

4. סעיף 15 לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים), התשנ"ו-1996 עיגן לראשונה בחקיקה את האפשרות להגיש חומר חסוי בהליכי מעצר. זהו הסדר ממצה שלא ניתן לחרוג ממנו. מסעיף משנה (א)(2)(ג) עולה, כי חומר חסוי יוגש לבית המשפט בכתב ויסומן על ידי בית המשפט (סעיף משנה (ג)). מסעיפי משנה (ד) ו-(ה) עולה, כי אף בקשות להבהרה מצד בית המשפט צריכות להיענות בכתב בלבד ("ביקש שוטר כי תשובתו לשאלה תובא לידיעת בית המשפט בלבד, או ביקש לפרט בפני בית המשפט בלבד עובדות או מידע שעליהם מתבססת בקשת המעצר, ימסור לבית המשפט, בכתב, את התשובה ואת הנימוקים לבקשתו; בית המשפט רשאי להיענות לבקשה ולהסתמך על החומר המוגש לו בדרך זו אם מצא כי מתן התשובה או גילוי העובדות או המידע בנוכחות החשוד וסניגורו עלולים לפגוע בחקירה או באינטרס ציבורי חשוב אחר; התשובה החסויה תסומן, תוחזר לשוטר לאחר העיון והדבר יירשם בפרוטוקול..."). בתיקים גדולים, בהם חומר החקירה הוא רב ואין אפשרות לעיין בתיק החקירה במהלך הדיון במעמד הצדדים, אין מניעה שהחומר יועבר לשופט מראש. יחד עם זאת החוק אינו מתיר לקיים דיון מקדים בלשכת השופט (ואף לא באולם), בו נציג הרשות החוקרת מציג בפני השופט את החומר החסוי במעמד צד אחד. איסור זה אף מונע גלישה של דיון מעין זה לעניינים, שאמורים להידון במעמד הצדדים (כפי שככל הנראה אירע בפרשה זו). הדיון כולו צריך להתקיים באולם במעמד הצדדים וכל תשובה שהשופט מבקש לקבל לגבי החומר החסוי צריכה להינתן בכתב.

בכבוד רב,

דן יקיר, עו"ד
היועץ המשפטי